

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 29 april 1944 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m.

Första lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta motioner, nr 140 i första kammaren av herr *Johan Bernhard Johansson m. fl.* och nr 214 i andra kammaren av herr *Skoglund i Doverstorp m. fl.* I motionerna, vilka äro likalydande, hemställes att riksdagen ville för sin del antaga en lag av följande lydelse:

L a g

angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m.

1 §.

Sammanslutning, vars verksamhet åsyftar att med våldsamma medel eller med hjälp av främmande makt omstörta eller förändra rikets statsskick eller vars verksamhet är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller att allvarligt störa ordningen inom landet, må av Konungen och riksdagen genom samfällt beslut förklaras upplöst.

Under tid då riksdagen ej är samlad, äger Konungen, om fara är i dröjsmål, förbjuda sådan sammanslutning, som i första stycket avses, att tills vidare fortsätta sin verksamhet; dock må förbud som nu sagts ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändoök skall sammanträda inom trettio dagar. Har ej inom trettio dagar från nästföljande riksdags början riksdagen bifallit av Konungen gjord framställning om upplösning av sammanslutningen, skall förbudet, såframt det ej dessförinnan återkallats, upphöra att gälla efter utgången av nämnda tid. Förbudet skall upphävas, därest riksdagen hemställer därom.

Upplöst sammanslutnings verksamhet må ej i något avseende fortsättas, och ny sammanslutning må icke bildas för att helt eller delvis fortsätta sådan verksamhet.

2 §.

Upplöst sammanslutnings egendom vare förverkad till kronan, såvitt ej Konungen och riksdagen annorlunda besluta. Vad sålunda är stadgat skall gälla jämväl beträffande egendom, vilken ej tillhör upplöst sammanslutning men som uppenbarligen för sammanslutningens räkning innehaves av fysisk eller juridisk person eller som är ställd till sammanslutningens förfogande av någon, som ägt kännedom om att sammanslutningens verksamhet var sådan, som i 1 § sägs, eller skäligen bort det misstänka.

Har sammanslutning förklarats upplöst eller har Konungen förbjudit sammanslutning att tills vidare fortsätta sin verksamhet, äger Konungen uppträda åt myndighet eller annan att efter de anvisningar, Konungen finner skäl meddela, omhändertaga och förvalta egendom, som i första stycket sägs.

3 §.

Den som, efter det sammanslutning förklarats upplöst eller förbjudits att tills vidare fortsätta sin verksamhet, fortsätter eller främjar fortsättningen av sammanslutningens verksamhet, såsom genom att deltaga i beslut eller bevista sammanträde eller genom att erlagga avgift eller tillhandahålla lokal eller redskap eller genom att bilda eller deltaga i sammanslutning, som är avsedd att fortsätta den förbjudna verksamheten, straffes, där ej gärningen enligt allmänna strafflagen är belagd med svårare straff, med fängelse eller straffarbete i högst två år. Är brottet ringa eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande, må till dagsböter dömas. Böter tillfalla kronan.

Vad i 2 kap. 18 § strafflagen stadgas om förlust av ämbete, tjänst eller annan allmän befattning och om obehörighet därtill skall ock gälla, där någon för brott mot denna lag dömes till fängelse.

Egendom, som användes för att främja fortsättningen av den förbjudna verksamheten, skall dömas förverkad till kronan, där icke egendomen uppenbarligen nyttjas utan ägarens eller hans ställföreträdarens vetskap.

4 §.

Åtal för brott mot 3 § anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

5 §.

Konungen meddelar de närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpning av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1944 och gäller till och med den 30 juni 1945. Förbud som i 1 § andra stycket sägs skall ej gälla längre än lagen äger giltighet. Vad i lagen stadgas om sådant under tiden för lagens giltighet begånget brott, som i lagen avses, samt om förverkande skall äga tillämpning även efter det lagen i övrigt upphört att gälla.

Det alla etc.

I fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sin hemställan, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionerna.

Genom proposition (nr 260) till 1940 års lagtima riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet. Sedan riksdagen på hemställan av första lagutskottet (utlåtande nr 52) i skrivelse (nr 365) anmält, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget, utfärdades den 14 juni 1940 lag angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (SFS nr 503). Lagen, som ursprungligen gällde till och med den 31 mars 1941, har därefter erhållit fortsatt giltighet dels genom lag den 21 februari 1941 (nr 77) till och med den 30 juni 1942, dels genom lag sistnämnda dag (nr 514) till och med den 30 juni 1943 och dels genom lag den 30 juni 1943 (nr 473) till och med den 30 juni 1944.

Upplösningslagen bereder bland annat möjlighet för Konungen och riksdagen att genom samfällt beslut upplösa sammanslutning, vars verksamhet åsyftar att med våldsamma medel eller med hjälp av främmande makt om-

störta eller förändra rikets statsskick eller vars verksamhet är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller att allvarligt störa ordningen inom landet. Konungen äger ock under vissa förutsättningar förbjuda sådan sammanslutning att tills vidare fortsätta sin verksamhet. Något upplösningsbeslut eller beslut om förbud för sammanslutning att fortsätta sin verksamhet har icke meddelats.

Inom riksdagen ha i skilda sammanhang väckts motioner om sådana ändringar i upplösningslagen, att ett ingripande med stöd av densamma kunde bliva mera effektivt. Motionerna ha icke föranlett någon riksdagens åtgärd.

I nu förevarande motioner uttalas, att någon omständighet av beskaffenhet att minska behovet av förevarande beredskapslagstiftning icke inträffat och att behov av en sådan lagstiftning med all säkerhet torde föreligga jämväl efter den tidpunkt, då upplösningslagen upphör att gälla. Om upplösningslagen således alltjämt vore påkallad med hänsyn till de krav, som den vidare utvecklingen kunde komma att ställa på vår beredskap, syntes det motionärerna uppenbart, att lagen i sin nuvarande lydelse vore förenad med vissa brister, vilka borde undanröjas. I detta avseende hänvisas i motionerna till de vid 1942 års riksdag väckta motionerna I: 260 och II: 371 i anledning av Kungl. Maj:ts vid sagda riksdag framlagda proposition (nr 259) med förslag om förlängning av upplösningslagen, i vilka motioner anfördes bland annat följande:

»I 1 § av denna lag anges i första stycket vilka sammanslutningar, som må förklaras upplösta.

Med avseende å upplösningens verkan förklaras i paragrafens tredje stycke, att 'har sammanslutning förklarats upplöst, må ny sammanslutning icke bildas för att fortsätta dess verksamhet'. Med denna formulering vill synas, som om den verksamhet, vars fortsättande förbjudes, allenast vore den i paragrafens första stycke angivna, medan däremot sammanslutningen skulle äga fortsätta annan av densamma bedriven, icke samhällsskadlig verksamhet, såsom t. ex. föreläsningssverksamhet, studiecirkelearbete o. s. v. Härigenom skulle emellertid upplösningen bliva helt illusorisk, då medlemmarna fortfarande hölles samlade i en och samma organisation; någon möjlighet att effektivt kontrollera vad denna fortsatta organisations verkliga syfte vore, låte sig uppenbarligen icke genomföra.

I 2 § stadgas, att 'upplöst sammanslutnings egendom vare förverkad till kronan, såvitt ej Konungen eller riksdagen annorlunda beslutar'. Ett omhändertagande av all egendom en upplöst sammanslutning disponerar, skulle uppenbarligen på ett synnerligen verksamt sätt göra slut på dess möjligheter att i någon som helst form fortsätta sin samhällsfarliga verksamhet. Emellertid leder paragrafen i dess nuvarande avfattning icke till det avsedda resultatet. De sammanslutningar av olika ytterlighetspartier, mot vilka lagen en gång kan tänkas tillämplad, stå nämligen regelmässigt icke själva såsom ägare till egendomen ifråga. I stället hava bildats särskilda juridiska personer, och andelarna eller aktierna i dessa torde numera ej sällan hava fördelats å olika enskilda medlemmar i sammanslutningen eller å sympatisörer med denna. Därest en dylik sammanslutning upplöses, bleve därför med nuvarande avfattning av lagen resultatet allenast, att på sin höjd egendom av mindre värde, som verkligen kunde sägas tillhöra sammanslutningen

såsom sådan, bleve förverkad, medan av sammanslutningen disponerade fastigheter, tryckerier och dylikt såsom formellt ägda av en juridisk person eller annan icke kunde åtkommas.

Skall paragrafen i fråga verkligen kunna tjäna det avsedda syftet, måste därför dess verkningssområde väsentligt utsträckas.

3 § av den gällande lagen innehåller straffbestämmelser för 'den, som, efter det sammanslutningen förklarats upplöst, fortsätter eller främjar fortsättningen av sammanslutningens verksamhet'. De i paragrafen givna exemplen å dylik brottslig gärning synas emellertid mindre lyckligt formulerade och därjämte så avfattade, att möjligheten att ernå ett fällande utslag enligt sagda paragraf synes mycket ringa. En ändring härutinnan synes påkallad.

I sista stycket av 3 § föreskrives, att 'egendom, som med ägarens eller hans ställföreträdarens samtycke användes för att främja fortsättningen av den förbjudna verksamheten, må dömas förverkad till kronan'. Häremot må erinras, att i fall av denna art synnerligen stora svårigheter regelmässigt lära möta att styrka förhandenvaron av dylikt samtycke även om något uttryckligt sådant samtycke givits. För den avsedda påföljden synes i vart fall icke böra krävas mera, än att nyttjandet skett med ägarens eller hans ställföreträdarens vetskap. Dylik vetskap synes emellertid med fog kunna presumeras, såvitt det icke är uppenbart, att sådan vetskap icke förefunnits.»

Utskottet.

Lagen den 14 juni 1940 angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m. — den s. k. upplösningslagen — äger enligt lag den 30 juni 1943 giltighet till och med den 30 juni 1944. Kungl. Maj:t har icke funnit anledning föreslå någon ytterligare förlängning av giltighetstiden för ifrågavarande lagstiftning. Jämväl utskottet anser övervägande skäl tala för att icke förläna förlängd giltighet åt upplösningslagen. Då det genom förevarande motioner framlagda lagförslaget är utformat efter samma huvudprinciper som upplösningslagen finner utskottet icke heller skäl föreligga att förorda bifall till motionärernas förslag.

Utskottet får på grund härav hemställa,

att förevarande motioner, I: 140 och II: 214, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 27 april 1944.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Schlyter, Wagnsson, Karl Emil Johanson, Westman och Krügel*, fru Sjöström-Bengtsson samt herrar Knut Petersson och Ragnar Bergh;

från andra kammaren: herrar Gezelius, Werner, Björling och Lindberg, fru Gustafson, herrar Landgren och Lindahl samt fröken Öberg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Karl Emil Johanson, Ragnar Bergh och Gezelius*, vilka anför
och yrkat:

»Någon omständighet av beskaffenhet att minska behovet av en bered-
skapslagstiftning som ger statsmakterna möjlighet att ingripa mot samhälls-
farliga sammanslutningar har icke inträffat. Behov av en sådan lagstiftning
torde, såsom motionärerna framhållit, komma att föreligga jämväl efter den
tidpunkt, då upplösningsslagen av den 14 juni 1940 upphör att gälla. På grund
härav och då de av motionärerna föreslagna ändringarna, som avse att öka
ifrågavarande lagstiftnings effektivitet, synas motiverade, få vi hemställa,

att förevarande motioner, I: 140 och II: 214, måtte av riks-
dagen bifallas.»
